

Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard

Accountantsverslag 2016
16 mei 2017

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Aard en reikwijdte van de werkzaamheden
3. Beheersing van de bedrijfsprocessen
4. Bevindingen naar aanleiding van de eindejaarscontrole
5. Verslaggeving in de jaarrekening
6. Financiële positie en resultaat
7. Overige aandachtspunten

Uw contactpersonen:

drs. R. (Rik) Opendorp RA

Accountantspartner

M: 06 – 100 90 464

E: r.opendorp@bakertillyberk.nl

M.A. (Mark) van Rooij RA

Senior Manager

M: 06 – 422 10 305

E: m.vanrooij@bakertillyberk.nl

Kantoorgegevens:

Baker Tilly Berk N.V.

Bijster 55

Postbus 3814

4800 DV BREDA

T: 076 – 525 00 00

1. Inleiding

Vertrouwelijk

Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard

Aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden en de leden van de Verenigde Vergadering

Geachte dames en heren,

Voor u ligt het accountantsverslag dat wij hebben opgesteld op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de controle van de jaarrekening 2016 van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard.

In dit verslag is allereerst een samenvatting opgenomen van onze bevindingen betreffende de beheersing in de bedrijfsprocessen inclusief de geautomatiseerde gegevensverwerking. Hierover hebben wij reeds uitgebreid gerapporteerd in onze managementletter. Vervolgens zijn de bevindingen opgenomen zoals door ons geconstateerd bij de controle van de jaarrekening waarbij wij ook aandacht besteden aan de verslaggeving in de jaarrekening en de financiële positie van het waterschap.

Wij zijn voornemens bij de jaarrekening over boekjaar 2016 een goedkeurende controleverklaring ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid te verstrekken. De bevindingen in dit verslag doen dan ook geen afbreuk aan ons oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening.

De controle van de jaarrekening over boekjaar 2016 is de eerste controle die wij voor uw organisatie verrichten. Een nieuwe controle vergt altijd een fase van gewenning en inspanning van beide zijden. Ondanks dat dit een eerste controle is waarbij diverse uitdagingen hebben bestaan constateren wij wel dat de samenwerking goed is verlopen. Wij bedanken de medewerkers van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard voor de open en constructieve samenwerking bij het verrichten van onze controlewerkzaamheden en de totstandkoming van onze rapportage.

Met vriendelijke groet,

drs. R. Opendorp RA
Verantwoordelijk accountant

M.A. van Rooij RA
Senior Manager

2. Aard en reikwijdte van de werkzaamheden

2.1 Opdracht

Wij hebben van de Verenigde Vergadering de opdracht gekregen om de jaarrekening over boekjaar 2016 van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard te controleren. De randvoorwaarden betreffende de opdracht zijn wij in de opdrachtbevestiging met u overeengekomen.

Wij hebben gecontroleerd of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva per 31 december 2016 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Verder hebben wij onderzocht of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 rechtmatig tot stand zijn gekomen, wat wil zeggen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder verordeningen van het waterschap zelf. Tot slot hebben wij vastgesteld of het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening, geen materiële afwijkingen bevat en alle informatie op grond van het Waterschapsbesluit bevat.

Bij de uitvoering van onze controlewerkzaamheden inzake de jaarrekening hebben wij de goedkeuringstolerantie gehanteerd in overeenstemming met het Waterschapsbesluit (hoofdstuk 5.2). Hieruit volgt dat wij voor de jaarrekening een tolerantie voor fouten van € 1.006.000 (1% van de bruto lasten inclusief toevoeging aan de reserves) hebben gehanteerd en een tolerantie voor onzekerheden van € 3.018.000 (3% van de bruto lasten inclusief toevoeging aan de reserves). De rapporteringstolerantie voor dit verslag van bevindingen is daarbij gesteld op € 100.000 (conform paragraaf 3.2 van uw controleprotocol). Voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie zijn de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT.

2.2 Verantwoordelijkheden

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het college van dijkgraaf en hoogheemraden is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De verenigde vergadering is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Waterschapswet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle.

2.3 Werkzaamheden

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Controlestandaarden, hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, de Regeling controleprotocol WNT 2016 en het controleprotocol van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische gedragsnormen en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Wij hebben in onze opdrachtbevestiging uiteengezet dat voor iedere controleopdracht inherente beperkingen gelden. Onze controleaanpak en geselecteerde werkzaamheden zijn gebaseerd op onze inschatting van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

De inschatting van de risico's is, mede op basis van overleg met het college van dijkgraaf en hoogheemraden en het management van de werkorganisatie van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, tot stand gekomen door de beoordeling van de interne beheersing binnen de organisatie voor zover die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en het getrouw beeld daarbij. Ook hebben wij de omgevingsfactoren en activiteiten van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard in onze beoordeling betrokken.

Bij onze werkzaamheden voor de interim-controle hebben wij de opzet, het bestaan en de effectieve werking van de interne beheersing binnen uw organisatie beoordeeld. Bij onze werkzaamheden voor de eindejaarscontrole hebben wij vervolgens de financiële informatie in de jaarrekening gecontroleerd. Hierbij hebben wij ook de geschiktheid van de gebruikte grondslagen en redelijkheid van de door het college van dijkgraaf en hoogheemraden gemaakte schattingen in de jaarrekening beoordeeld.

De bevindingen naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij opgenomen in de managementletter en dit accountantsverslag. Ons oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening hebben wij opgenomen in onze controleverklaring.

3. Beheersing van de bedrijfsprocessen

3.1 Werkzaamheden

Als onderdeel van onze controle van de jaarrekening van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard hebben wij een onderzoek ingesteld naar de administratieve organisatie en de interne beheersingsmaatregelen (AO/IB) van het waterschap. In onze werkzaamheden beperken wij ons tot die onderdelen van de AO/IB en in die omvang als voor onze controle van de jaarrekening noodzakelijk is. Dit houdt in dat onze rapportage niet noodzakelijkerwijs alle aandachtspunten voor de organisatie weergeeft die bij een meer uitgebreid en specifiek hierop gericht onderzoek naar voren zouden kunnen komen.

Onze werkzaamheden waren primair gericht op:

- De opzet, het bestaan en de werking van de AO/IB in de belangrijke processen 'inkoop' (en 'betaling'), 'personeel' en 'aanbesteding'
- De opzet en het bestaan van de AO/IB ten aanzien van de processen 'projecten' en 'belastingen'
- De werkzaamheden die worden verricht door de interne controlefunctie
- De opzet, het bestaan en de werking van de AO/IB in de automatiseringsomgeving (PROSA)

De bevindingen naar aanleiding van de hierboven genoemde werkzaamheden hebben wij reeds in november 2016 besproken en zijn tevens gerapporteerd in onze managementletter van november 2016.

3.2 Bevindingen ten aanzien van de beheersing

Naar aanleiding van ons onderzoek naar de AO/IB hebben wij een aantal aandachtspunten geconstateerd die wij in onze managementletter onder de aandacht van het management hebben gebracht. Naar onze mening is er sprake van twee geconstateerde bevindingen die de hoogste prioriteit van de organisatie moeten hebben voor opvolging en verbetering alsmede een aantal bevindingen van minder importantie. De bevindingen met de hoogste prioriteit betreffen de volgende:

- Uitvoeren/opvolgen van de aanbevelingen van de voorgaande accountant
  - De genoemde bevinding bevestigt het belang van de opvolging van de punten uit de voorgaande accountantscontroles, waaronder de aandacht voor de volledigheid van het contractenregister, de kwaliteit van de inkoopscan in relatie tot rechtmatigheid en monitoring van subsidiegelden. Door de organisatie zijn de aandachtspunten ten aanzien van beheersing omtrent projecten in 2016 (met de invoering van PROSA) reeds voldoende geadresseerd. Voor de overige punten geldt dat opvolging voor 2017 is voorzien. Bij onze interim-controle voor boekjaar 2017 zullen wij de adequate opvolging van deze punten vaststellen.
- Beheersing ter waarborging van naleving van de aanbestedingsrichtlijnen
  - De bevinding ziet met name op het risico van onrechtmatige inkopen door a) de complexe en gewijzigde wetgeving ten aanzien van aanbestedingen, b) het feit dat een spendanalyse niet frequent wordt uitgevoerd en c) het feit dat de interne beheersing vooral gericht is op de *juistheid* van de gevolgde procedures bij aanbestedingen (startnotitie), maar niet op de *volledigheid* van de aanbestedingen.

In onze managementletter hebben wij per bevinding een toelichting opgenomen op de bevindingen, het risico voor uw waterschap en een aanbeveling waarop de bevinding geadresseerd kan worden. Dat laatste omvat zowel een aanbeveling voor het in het reguliere proces opnemen van toereikende maatregelen van interne beheersing alsmede een aanbeveling voor aanvullende werkzaamheden om het risico in de te controleren jaarrekening over boekjaar 2016 te ondervangen.

Bij onze controle voor volgend boekjaar (2017) zullen wij vaststellen of wijzigingen in het proces zijn doorgevoerd om tot verbetering van de interne beheersing te komen. Voor de controle van de jaarrekening 2016 hebben wij aanvullende werkzaamheden verricht om vast te stellen dat er geen sprake is van een restrisico dat bovenstaande bevindingen leiden tot een fout in de jaarrekening. Hiertoe hebben wij onder andere de werkzaamheden zoals beschreven in paragraaf 4.5 van dit verslag uitgevoerd. Naar onze mening is er op basis van de aanvullende werkzaamheden en de bevindingen daarbij geen sprake van een restrisico dat een materiële fout in de jaarrekening zou bestaan.

3.3 Bevindingen ten aanzien van de geautomatiseerde gegevensverwerking

Volgens wettelijke bepalingen dient de accountant verslag uit te brengen van de bevindingen over de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Wij onderzoeken de geautomatiseerde gegevensverwerking voor zover wij dat noodzakelijk achten in het kader van de controle van de jaarrekening. De accountantscontrole kan daarom leiden tot andere constatering dan wanneer een gericht onderzoek naar de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking zou plaatsvinden.

Bij ons onderzoek hebben wij ons gericht op de geautomatiseerde gegevensverwerking die wij voor Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard als 'belangrijk' hebben aangemerkt. Het betreffen de applicatie PROSA (met daarin de modules van de financiële administratie, activaregistratie, projecten en de module voor de urenregistratie) alsmede de relevante General IT Controls.

Betreffende onze werkzaamheden ten aanzien van de General IT Controls (GITC's) en de Application Controls (AC's) hebben wij geen bevindingen geconstateerd die de hoogste prioriteit moet hebben voor opvolging en verbetering. Ten aanzien van de GITC en de AC hebben we wel een aantal bevindingen opgenomen van minder importantie waaraan door u reeds opvolging is gegeven. Gezien het beperkte belang van deze bevindingen verwijzen wij u kortheidshalve naar de toelichting hierop in onze managementletter.

Ten aanzien van de door het waterschap uitgevoerde actiepunten geldt dat wij kennis hebben genomen van de opvolging daarvan en aanvullende werkzaamheden hebben verricht om vast te stellen dat er geen sprake is van een restrisico dat bovenstaande bevindingen leiden tot een fout in de jaarrekening. Naar onze mening is er op basis van de aanvullende werkzaamheden geen sprake van een restrisico dat een materiële fout in de jaarrekening zou bestaan. Bij onze controle voor volgend boekjaar (2017) zullen wij vaststellen of wijzigingen in het proces zijn doorgevoerd om tot verbetering van de interne beheersing in de geautomatiseerde gegevensverwerking te komen.

3.4 Conclusie

Betreffende de accountantscontrole van de jaarrekening concluderen wij dat de interne beheersing en geautomatiseerde gegevensverwerking, aangevuld met specifieke gegevensgerichte werkzaamheden voor de geconstateerde tekortkomingen in de beheersing, voldoende aanknopingspunten biedt om te kunnen komen tot een goedkeurende controleverklaring.

4. Bevindingen eindejaarscontrole

4.1 Jaarrekening 2016: een uitdagend proces

Naar onze mening is het opstellen en controleren van de jaarrekening over boekjaar 2016 een uitdagend proces geweest. De jaarrekening 2016 is de eerste jaarrekening die wordt ontleend aan de informatie in de nieuwe financiële applicatie PROSA waarvoor bovendien geldt dat sprake is van dienstverlening voor twee waterschappen (tevens het Hoogheemraadschap van Rijnland) voor de registrerende financiële functie. Dit betekende in de praktijk dat de ingeslepen werkwijze aangepast moest worden en bovendien het optimale gebruik van de nieuwe werkwijze nader uitgewerkt moest worden. Voor de komende jaren moet de samenwerking en vooral de efficiencyvoordelen daarbij verder verkend worden.

Voor beide waterschappen geldt dat dit een uitdagende periode is geweest waarin de genoemde mutaties beslag op de beschikbare middelen hebben gelegd. Daarnaast hebben ook de reguliere processen en aandachtspunten, zoals beheersing rondom de projecten, het opstellen van de begroting en de interne rapportages de aandacht van de werkorganisaties gevraagd.

Daarnaast geldt dat boekjaar 2016 het eerste boekjaar is waarvoor wij de controle van de jaarrekening van uw organisatie verrichten. Dit vraagt in de praktijk om een periode van gewenning en frequente afstemming tussen beide partijen. De accountantscontrole van de jaarrekening is om bovengenoemde reden in maart tussentijds onderbroken om het waterschap de tijd te geven om de gevraagde informatie uit onze 'lijst met op te leveren stukken', die ten tijde van de eerste controle niet volledig opgeleverd kon worden, alsnog voor ons te verzamelen en zorg te dragen voor nader onderzoek naar de aansluitverschillen tussen de financiële administratie en de administratie van de projecten (beginbalans). In mei is de controle wederom vervolgd waarna we samen met u op een efficiënte en effectieve wijze de controle van de jaarrekening hebben voltooid.

Naar onze mening is wel evident dat het proces om te kunnen komen tot een jaarrekening die aan de eisen voldoet een uitdagend proces is geweest die grote tijdsinspanning van zowel Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard als Baker Tilly Berk heeft gevraagd. Wij willen hierbij onze waardering uitspreken voor de wijze waarop wij in samenwerking tot een goed eindresultaat zijn gekomen en zijn ervan overtuigd dat de jaarrekening 2016 een goede basis is voor de komende jaarrekeningen.

4.2 Rapporteringstolerantie voor financiële afwijkingen

Bij de uitvoering van onze werkzaamheden betreffende de jaarrekening hanteren wij een tolerantie vanaf welke wij geconstateerde afwijkingen aan het college van dijkgraaf en hoogheemraden en de leden van de Verenigde Vergadering rapporteren.

In hoofdstuk 2.1 van dit verslag is reeds toegelicht dat wij voor de jaarrekening een tolerantie voor fouten van € 1.006.000 hebben gehanteerd en een tolerantie voor onzekerheden van € 3.018.000. De rapporteringstolerantie voor dit verslag van bevindingen is daarbij gesteld op € 100.000 (conform paragraaf 3.2 van uw controleprotocol). Voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie zijn de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT.

4.3 Geconstateerde afwijkingen in de jaarrekening

Op basis van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden hebben wij in overleg met uw organisatie enkele afwijkingen geconstateerd die de genoemde rapporteringsgrens overschrijden. Deze afwijkingen hebben wij hieronder nader toegelicht.

4.3.1 Verantwoording van aflossingen op leningen

Wij hebben vastgesteld dat in de financiële administratie een tweetal posities zijn opgenomen betreffende in 2017 te verrichten aflossingen op de langlopende leningen van de Nederlandse WaterschapsBank (NWB). Deze posities betreffen echter zowel 'vooruitbetaalde bedragen' als 'crediteuren' waarmee ten onrechte te hoge balansposities voor beide posten worden opgenomen (vorderingen en schulden). Aan de manier van verantwoorden ligt geen factuur ten grondslag, maar slechts een schrijven van de NWB waarin is opgenomen dat de aflossingen in 2017 zullen worden geïncasseerd. U heeft ons toegelicht dat de huidige wijze van verwerking is gebaseerd op de wens om ook aflossingen in het reguliere proces van autorisatie van 'inkopen en betalen' te laten verlopen, maar dat abusievelijk ook verwerking in de jaarrekening heeft plaatsgevonden.

Het belang van de genoemde bevinding is € 5,9 mln. welke alleen betrekking op de presentatie van balansposities heeft en geen resultaatteffect bevat. Deze afwijking is door u gecorrigeerd in de nieuwe versie van de jaarrekening.

In aanvulling op bovenstaande bevinding merken wij op dat in de jaarrekening ten onrechte een separate presentatie van het kortlopend deel van de langlopende leningen heeft plaatsgevonden. Conform het Waterschapsbesluit dienen de leningen gerubriceerd te worden conform de rentetypische looptijd (termijn waarna renteherziening plaatsvindt) en niet op basis van het vervalmoment van de aflossing. Omdat er voor de bestaande leningen geen sprake is van renteherzieningen in 2016 dient rubricering volledig als langlopende schuld plaats te vinden.

Het belang van de genoemde bevinding is € 16,0 mln. welke slechts betrekking op de presentatie van balansposities heeft en geen resultaatteffect bevat. Deze afwijking is door u gecorrigeerd in de nieuwe versie van de jaarrekening.

4.3.2 Presentatie van de transitorische posten

In de jaarrekening zijn onder de vooruitbetaalde bedragen tevens saldi opgenomen voor nog te betalen bedragen. Zo zijn onder andere de reserveringen voor nog te ontvangen facturen inzake projectwerkzaamheden uit december 2016 ten onrechte in mindering gebracht op de vooruitbetaalde bedragen in plaats van het separaat weergeven van deze schulden onder de kortlopende schulden.

Het belang van de genoemde bevinding is € 0,5 mln. (posten die ten onrechte als vordering waren opgenomen) welke slechts betrekking op de presentatie van balansposities heeft en geen resultaat-effect bevat. Deze afwijking is door u gecorrigeerd in de nieuwe versie van de jaarrekening.

4.3.3 Vervallen verplichting aan de gemeente Rotterdam

Als onderdeel van de verplichtingen aan crediteuren is een verplichting aan de gemeente Rotterdam opgenomen inzake een project uit 2015. Volgens uw toelichting werden deze facturen door het waterschap betwist en zijn deze in 2017 alsnog komen te vervallen. Hiermee is dan ook geen sprake (meer) van een feitelijke verplichting ultimo boekjaar 2016.

Het belang van de genoemde bevinding is € 0,3 mln. welke slechts betrekking op de presentatie van balansposities heeft (crediteuren en projecten) en geen resultaat-effect bevat. Deze afwijking is door u gecorrigeerd in de nieuwe versie van de jaarrekening.

4.3.4 Afwikkeling dispuut kade ringvaart Moordrecht

In uw risicoparagraaf heeft u een toelichting opgenomen op het lopende dispuut met een familie uit Moordrecht inzake het verzakken van hun woning als gevolg van werkzaamheden door het waterschap aan de kade. In de risicoparagraaf is geen kwantitatieve toelichting opgenomen omdat deze op het moment van opstellen van de jaarrekening nog onzeker zou zijn. Wij hebben op basis van de van u ontvangen stukken echter vastgesteld dat de rechter op 11 april 2017 vonnis heeft gewezen in deze zaak en dat het waterschap daarbij in het ongelijk is gesteld en is veroordeeld tot het betalen van een vergoeding aan de familie.

Het belang van de genoemde bevinding is € 0,1 mln. welke slechts betrekking op de presentatie van balansposities heeft (te betalen bedragen en projecten) en geen resultaat-effect bevat. Deze afwijking is door u gecorrigeerd in de nieuwe versie van de jaarrekening.

4.3.5 Dispuut met aannemerscombinatie AmSchBerg

In uw risicoparagraaf heeft u een toelichting opgenomen op het lopende dispuut met een aannemerscombinatie inzake de uitvoering van het project voor dijkversterking in drie gemeenten (BAS: Bergambacht, Ammerstol en Schoonhoven). Naast opname in de risicoparagraaf heeft u als onderdeel van de vorderingen op debiteuren tevens een (betwiste) vordering op de aannemerscombinatie opgenomen. Wij hebben op basis van de van u ontvangen stukken vastgesteld dat:

- Een eerder overeengekomen vaststelling waarbij het waterschap € 1,5 mln. aan de aannemerscombinatie moet betalen is ingetrokken. Voor deze post is geen verplichting in de jaarrekening opgenomen.
- Als gevolg van het intrekken van de eerdere vaststelling heeft de aannemerscombinatie een herziene claim ingebracht van € 3,8 mln. ter vergoeding van meerwerk, stagnatieschade en inefficiëntieschade. Voor deze post is geen verplichting in de jaarrekening opgenomen.
- Het waterschap onder de debiteuren een (betwiste) vordering van € 2,5 mln. heeft opgenomen ingevolge het niet (correct) nakomen van de contractuele verplichtingen door de aannemerscombinatie.

Wij zijn met u van mening dat een goede afwikkeling van de financiële afwikkeling van het dispuut moeilijk te maken is. Daarbij nemen wij in overweging dat de juridische procedure gepland staat voor de zomer van 2017 en dat deze geen duidelijkheid biedt voor de verwerking in de jaarrekening 2016. Naar onze mening dient om deze reden een kwalitatieve verwerking in de jaarrekening plaats te vinden (zoals u nu overigens reeds heeft gedaan), maar dan wel voor alle posities. Dit betekent dat wij van mening zijn dat de vordering op de aannemerscombinatie veiligheidshalve niet opgenomen mag worden als vordering en dat de tegenpositie (verlaging van de projectkosten) ook nog niet opgenomen mag worden. Onze visie op verwerking is gebaseerd op regelgeving omtrent verslaggeving en is geen inhoudelijk oordeel over de rechtmatigheid of de omvang van de claim zelf.

Het belang van de genoemde bevinding is € 2,5 mln. welke slechts betrekking op de presentatie van balansposities heeft (debiteuren en projecten) en geen resultaatteffect bevat. Deze afwijking is door u gecorrigeerd in de nieuwe versie van de jaarrekening.

4.3.6 Aanpassingen in het jaarverslag

Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij enkele onnauwkeurigheden geconstateerd in het jaarverslag en de jaarrekening van het waterschap. Mede als gevolg van de aangepaste verantwoordelijkheid van de accountant voor het bestuursverslag ('de paragrafen' en programmaverantwoording) hebben wij onze bevindingen met u besproken welke ook zijn aangepast in de definitieve jaarrekening.

4.4 Oordeel in de controleverklaring

Wij zijn voornemens bij de jaarrekening over boekjaar 2016 een goedkeurende controleverklaring te verstrekken. De oordeelparagraaf inzake de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening luidt als volgt:

"Wij hebben de jaarrekening 2016 van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard te Rotterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard op 31 december 2016 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;*
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap zelf.*

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;*
- de exploitatierekening over 2016;*
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.*

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.*

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;*
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist."*

4.5 Naleving van de aanbestedingsrichtlijnen

4.5.1 Bevinding uit de managementletter

Bij ons onderzoek naar de interne beheersing van het waterschap hebben wij geconstateerd dat verbeteringen mogelijk zijn in het proces rondom aanbestedingen om op die manier beter 'in control' te zijn. De belangrijkste mogelijkheid tot verbetering betreft het frequenter opstellen van een analyse van de belangrijkste uitgaven per leverancier ('spendanalyse') om vast te stellen of de inkoop rechtmatig zijn. Hiermee kan bovendien relatief eenvoudig ook de doelmatigheid van de inkoop betrokken worden in de analyse. Mede gezien het vervallen van de 2B diensten waarbij voorheen voor inhuur personeel geen aanbesteding hoefde plaats te vinden leidt ertoe dat het risico op fouten met aanbestedingen toeneemt waardoor de frequentie van controle ook opgevoerd dient te worden.

4.5.2 Opvolging tijdens de controle van de jaarrekening

Bij de controle hebben wij vastgesteld dat door uw organisatie voor het te controleren boekjaar geen spendanalyse is opgesteld zoals die voor de accountantscontrole wenselijk is. Gezien het belang van dit onderdeel voor het oordeel bij de jaarrekening hebben wij in overleg met de werkorganisatie een risico analytische aanpak gehanteerd, rekening houdende met het toetsingskader voor financiële rechtmatigheid zoals dat in uw normenkader is opgenomen en dat derhalve ook de interne regelgeving omvat.

Bij onze werkzaamheden hebben wij de volgende bevindingen geconstateerd:

- Wij hebben geconstateerd dat voor omvangrijke projecten (werken en leveringen) toereikende dossiers ter onderbouwing van het voldoen aan de (Europese) aanbestedingsregels aanwezig zijn.
- Verder is in boekjaar 2016 sprake van een beperkt aantal (< 10) verzoeken tot goedkeuring van afwijking van het interne beleid betreffende inkoop en aanbestedingen. Wij hebben vastgesteld dat het afwijkingen betreffen die overwegend toereikend worden gemotiveerd en die veelal betrekking hebben op inhuur van deskundigen, de zogenaamde '2B diensten'.
- Naar aanleiding van de controlerapporten van uw interne controlefunctie ten aanzien van de aanbestedingen in boekjaar en onze eigen werkzaamheden hebben wij twee bevindingen geconstateerd ten aanzien van de rechtmatigheid van de inkoop:
  - Uit de spendanalyse volgt één inkoop waarvan geen inkoopdossier kan worden overlegd. Hiermee kan niet worden vastgesteld of de inkoop (gunning van de opdracht) op rechtmatige wijze heeft plaatsgevonden. Het betreft overigens een inkoop met een beperkt bedrag in 2016 (€ 61.000) welke om deze reden niet nader opgevolgd is. Wij hebben deze bevinding aangemerkt als onzekerheid.
  - Uit de interne controle volgt één (mogelijke) onrechtmatigheid inzake een inkoop (gunning van de opdracht) aan een leverancier zonder dat een toereikende aanbestedingsprocedure is gevolgd. De gunning heeft plaatsgevonden op basis van één offerte omdat de partijen binnen het raamcontract (waarvoor wel toereikende procedures zijn gevolgd) geen geschikte kandidaten konden leveren. Het betreft overigens een inkoop met een beperkt bedrag in 2016 (€ 220.000). Wij hebben deze bevinding aangemerkt als onrechtmatigheid.

Voor de inkopen geldt dat er sprake is van een rechtmatigheidsfout van de uitgaven die betrokken moet worden in ons oordeel over de rechtmatigheid van de lasten in de jaarrekening. Gezien het belang van deze uitgave in relatie tot de materialiteit leidt dit niet tot een aangepast oordeel over de rechtmatigheid van de jaarrekening. De genoemde bevinding telt niet mee voor ons oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening.

4.5.3 Aanbevelingen

Op basis van de in hoofdstuk 4.5.2 opgenomen bevindingen willen wij het belang van de interne beheersing rondom het voldoen aan de vereisten rondom inkopen en aanbestedingen benadrukken. Een toereikende beheersing kan het voldoen aan interne en externe wet- en regelgeving omtrent de inkopen en aanbestedingen waarborgen waarmee het risico op financiële rechtmatigheidsfouten wordt ondervangen.

Onze bevindingen bij de werkzaamheden zijn tevens ondersteunend aan onze bevinding dat het waterschap meer "in control" moet komen bij het proces van inkoop en aanbesteden. Bij het uitvoeren van onze werkzaamheden ten aanzien van de spendanalyse hebben wij geen grote bevindingen geconstateerd, maar kunnen wij ons niet aan de indruk onttrekken dat verbetering in het proces rondom documentatie mogelijk is.

Om invulling te geven aan deze interne beheersing geven wij u het volgende in overweging:

- Het verder centraliseren van de verantwoordelijkheden in het proces van inkoop en aanbesteden bij één afdeling (*repressief*). U kunt daarbij denken aan het toedelen van een rol aan een centrale inkoopafdeling die als doelstelling heeft te waarborgen dat de juiste procedures worden gevolgd. Als alternatief kunt u overwegen om in PROSA een proces af te dwingen dat erin voorziet dat een inkoper de inkoopprocedure ook formeel autoriseert (en dat de overeenkomst wordt gedocumenteerd).
- Het periodiek laten uitvoeren van een interne analyse op de uitgaven per leverancier om op deze wijze eventuele onrechtmatigheden tijdig te identificeren en waar mogelijk te corrigeren (*detectief*). Laatstgenoemde kan bovendien als voordeel hebben dat de doelmatigheid van de inkopen eveneens betrokken kan worden in de analyse, rekening houdende met de bevinding van de afdeling Concerncontrol over de 'vervuiling' van de crediteurenstamgegevens.

4.5.4 Conclusie

Op basis van de door ons verrichte werkzaamheden blijken geen materiële rechtmatigheidsfouten ten aanzien van de inkopen en aanbestedingen die van invloed zijn op ons oordeel over de rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen lasten.

4.6 Verantwoording van de waterschapsbelastingen

4.6.1 Algemeen

In de jaarrekening zijn omvangrijke standen en stromen ten aanzien van de waterschapsbelastingen opgenomen. De in de jaarrekening opgenomen standen en stromen komen in overleg met de Regionale Belasting Groep (RBG) tot stand en zijn opgenomen op basis van de opgave van de RBG. De opgave van de RBG is gecontroleerd door Deloitte Accountants BV, de accountant van de RBG, die een controleverklaring bij die opgave verstrekt.

Jaarrekeningpost	Bedrag
Belastingopbrengsten in het boekjaar	€ 86.147.000
Vorderingen op belastingdebiteuren	€ 16.765.000
Voorziening dubieuze belastingdebiteuren	€ -3.552.000
Nog op te leggen aanslagen belastingen	€ 2.933.000

4.6.2 Werkzaamheden en bevindingen

Onze werkzaamheden ten aanzien van de waterschapsbelastingen hebben bestaan uit het vooraf kennis nemen van het controleprotocol van de accountant van de RBG en het achteraf uitvoeren van een dossierreview op de verrichte werkzaamheden. Daarnaast hebben wij zelfstandig vastgesteld dat aansluiting bestaat tussen de waterschapsbelastingen volgens de jaarrekening en de opgave van de RBG. Er zijn naar aanleiding van onze werkzaamheden geen punten die wij naar onze mening onder uw aandacht moeten brengen.

In de managementletter hebben wij een toelichting opgenomen over 'grip op waterschapsbelastingen' door het waterschap. Daarin hebben wij geconcludeerd dat het waterschap goed 'in control' is ten aanzien van de waterschapsbelastingen, hetgeen mede wordt ingevuld door het overleg met de RBG en de aanwezigheid van toereikende analyses en prognoses ten aanzien van de belastingopbrengsten.

4.6.3 Conclusie

Naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij geen bevindingen geconstateerd. De in de jaarrekening opgenomen standen en stromen inzake de waterschapsbelastingen zijn juist en volledig.

4.7 Grensoverschrijdend afvalwater

In de jaarrekening van het waterschap zijn diverse posities voor het grensoverschrijdend afvalwater (GOAW) met andere waterschappen opgenomen. Betreffende het GOAW geldt dat het waterschap een vergoeding verschuldigd is aan de andere waterschappen voor het aantal vervuileenheden (VE's) in het gebied van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard dat op zuiveringsinstallaties van de waterschappen wordt gezuiverd.

In boekjaar 2016 heeft een herziening plaatsgevonden van het aantal VE's dat aan de afrekening ten grondslag ligt op basis van de door de RBG aangeleverd gegevens hieromtrent. Als gevolg van die herziening, waaruit een hoger aantal VE's volgt, zijn extra lasten voor het GOAW in de jaarrekening opgenomen voor een bedrag van € 0,8 mln. Per balansdatum is sprake van nog te betalen bedragen ter grootte van € 1,0 mln.

Naar onze mening is het in het verlengde van bovenstaande constatering tevens van belang om hier in de begroting/ramingen voor komende jaren reeds rekening mee te houden. Daarbij geldt tevens dat met de RBG goede werkafspraken gemaakt moeten worden om herhaling van bovenstaande in de toekomst te voorkomen.

4.8 Werkzaamheden vaste activa

Betreffende zowel de immateriële vaste activa als de materiële vaste activa hebben wij specifieke werkzaamheden verricht gezien de omvang en het belang van deze posten in de jaarrekening. Wij hebben onze bevindingen hieronder opgenomen.

4.8.1 Conversieverschil onderhanden werk

U heeft ons toegelicht dat betreffende de conversie van de onderhanden werk registratie vanuit GIDS naar PROSA afwijkingen zijn ontstaan waardoor de eindstand uit GIDS voor deze categorie vaste activa niet gelijk is aan de beginstand in PROSA. Tot begin mei 2017 heeft u onderzoek gedaan naar de aard van de ontstane verschillen op welk moment een toereikende analyse is gerealiseerd die ook onderdeel is van onze accountantscontrole.

Uit uw onderzoek blijkt dat het conversieverschil wordt veroorzaakt door een aantal zaken:

- Projecten zijn ten onrechte dubbel geactiveerd door het rondom de conversie activeren van het project in GIDS, maar daarna ook in PROSA
- Er zijn nog boekingen op projecten gemaakt in GIDS nadat de onderhanden werk registratie al was geconverteerd naar PROSA. Deze boekingen waren initieel ten onrechte niet ook nog in PROSA gemaakt.

Per jaareinde is een toereikende opstelling beschikbaar van het saldo van het onderhanden werk welke wij hebben gecontroleerd en waaruit geen afwijkingen volgen.

4.8.2 Ondergrens voor investeringen

Conform de Nota Afschrijvingsbeleid geldt een ondergrens voor het activeren van uitgaven voor activa van € 25.000. In de nieuwe nota is deze grens aangepast naar € 50.000, maar voor boekjaar 2016 dient nog rekening gehouden te worden met de huidige Nota Afschrijvingsbeleid.

Op basis van een integrale controle op investeringen in het boekjaar hebben wij vastgesteld dat er geen sprake is van investeringen in 2016 die een aanschafwaarde van minder dan € 25.000 betreffen. Conform uw Nota Afschrijvingsbeleid dienen dergelijke uitgaven direct in de exploitatie te worden opgenomen. Overigens merken wij op dat in de activastaat nog activa met een aanschafwaarde van minder dan € 25.000 zijn opgenomen. De boekwaarde van deze activa ultimo 2016 is € 0,4 mln. en het betreffen activa die tot 2016 zijn verworven. Wij geven u in overweging om deze activa bij aanpassing van het beleid in 2017 direct ten laste van de exploitatie te brengen.

4.8.3 Investeringskredieten

In het kader van onze controle op rechtmatigheid van de uitgaven hebben wij een integrale controle uitgevoerd op de realisatie van projecten in relatie tot de verkregen investeringskredieten. Hierbij is rekening gehouden met de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie waarin overschrijdingen tot 10% worden geaccepteerd. Uit onze werkzaamheden volgt dat er geen sprake is van overschrijdingen met meer dan 10% van het investeringskrediet.

4.8.4 Schattingen in de jaarrekening

De schattingen inzake de levensduur en restwaarde van de vaste activa zijn opgenomen in de Nota Afschrijvingsbeleid. Wij hebben vastgesteld dat de genoemde nota in de activaregistratie op juiste wijze wordt nageleefd; de levensduren en restwaarden worden conform de Nota gehanteerd.

Als onderdeel van onze controle onderzoeken wij tevens de redelijkheid van de gemaakte schattingen. Uit dit onderzoek blijkt dat er ultimo boekjaar 2016 sprake is van 80 objecten met een boekwaarde van nihil; de aanschafwaarde van deze objecten is circa € 16,9 mln. Dat sprake is van objecten die nog wel in gebruik zijn maar een boekwaarde van nihil hebben kan duiden op een onjuiste inschatting van de levensduur en/of de restwaarde. Wij geven u in overweging om deze schattingen te evalueren en indien nodig aan te passen aan de inschatting van de werkelijke economische levensduur en restwaarde. Deze schattingswijziging wordt uitsluitend prospectief (naar de toekomst toe) verwerkt en leidt uiteraard niet tot herwaarderingen van de huidige activa.

4.8.5 Conclusie

Op basis van de door ons verrichte werkzaamheden concluderen wij dat de vaste activa juist en volledig en in overeenstemming met de Nota Afschrijvingsbeleid van het waterschap in de jaarrekening zijn opgenomen.

4.9 Overige bevindingen

In deze paragraaf zijn puntsgewijs een aantal bevindingen opgenomen die wij graag onder uw aandacht brengen.

- In de jaarrekening is een omvangrijke post aan 'voortuitontvangen bedragen' opgenomen die vooral betrekking hebben op voortuitontvangen subsidiegelden inzake diverse projecten, waaronder met name de dijkversterkingen BAS en KIJK, welke vallen onder het Hoogwater Bescherming Plan (HWBP). Wij hebben vastgesteld dat de opgenomen bedragen overeenstemmen met de onderliggende beschikkingen en bestedingen. Hierbij hebben wij geen afwijkingen geconstateerd.
- Betreffende de cross border lease hebben wij vastgesteld dat de in de jaarrekening opgenomen standen en stromen op juiste wijze zijn bepaald en toereikend zijn onderbouwd met relevante documenten. De posten in de jaarrekening hebben onder andere betrekking op financiële vaste activa, de bestemmingsreserve, langlopende leaseverplichtingen en de lasten die samenhangen met de leasing. De verwerking en toelichting hiervan in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen.
- Betreffende de voorzieningen hebben wij geen bevindingen geconstateerd die wij onder uw aandacht moeten brengen. De voorzieningen worden toereikend onderbouwd en zijn op juiste wijze verwerkt in de jaarrekening. Er zijn evenals in voorgaande jaren geen voorzieningen voor onderhoud opgenomen; de onderhoudslasten komen in het jaar waarin zij zich voordoen ten laste van de exploitatie.
- Betreffende de registratie van transitorische verplichtingen hebben wij vastgesteld dat voor de verwerking in de jaarrekening ten onrechte niet de factuurdatum leidend is geweest, maar de periode waarop de betreffende factuur betrekking heeft. Hoewel dit in de jaarrekening hooguit tot een verschuiving leidt tussen debiteuren/crediteuren enerzijds en transitorische posten anderzijds is de verwerkingswijze onjuist.
- Wij bevestigen de opmerking van de interne controlefunctie dat ten behoeve van de financiële administratie ruimte voor verbetering in de wijze van registreren en controleren bestaat. Voor de accountantscontrole is met name het veelvuldig gebruik van memoriaalboekingen, die niet zichtbaar worden geautoriseerd en die niet eenvoudig herleid kunnen worden op factuurniveau, van belang. Daarbij geldt tevens dat het aantal memoriaalboekingen duidt op onjuiste of onvolledige primaire registraties hetgeen uiteraard onwenselijk is.

4.10 Begrotingsrechtmatigheid

Bij onze controlewerkzaamheden inzake de jaarrekening hebben wij gecontroleerd of de jaarrekening voldoet aan het criterium van rechtmatigheid, zowel de financiële rechtmatigheid als de begrotingsrechtmatigheid. Voor die laatste geldt dat begrotingsrechtmatigheid mede wordt beoordeeld in relatie tot de 'Kadernota Rechtmatigheid 2016' van de Commissie BBV.

In de jaarrekening is het van belang om een analyse op te nemen inzake eventuele overschrijdingen en of die veroorzaakt worden door meer uitgaven binnen het voor een programma geldend beleid of dat er een andere oorzaak is voor de begrotingsoverschrijding. Voor waterschappen geldt hierbij dat overschrijdingen volgens de 'netto-kostenoverschrijding' worden beoordeeld. Compensatie van kostenoverschrijdingen kan plaatsvinden met andere, niet direct aan de overschrijding gerelateerde, baten.

Het overzicht met baten en lasten per programma is door u in de toelichting bij de jaarrekening opgenomen. Uit de daar opgenomen analyse blijkt dat er op een tweetal programma's sprake is van begrotingsoverschrijdingen. De genoemde overschrijdingen vallen buiten de bandbreedte van 5% (met een maximum van € 250.000) zoals genoemd in de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie om welke reden aanvullend verschoning aan de Verenigde Vergadering verzocht moet worden. Hierbij merken wij op dat de overschrijding per programma toereikend is toegelicht in de jaarrekening en dat bovendien op totaalniveau sprake is van een voordeliger exploitatieresultaat over het jaar (voldoende financiële ruimte elders in de begroting om de overschrijding te financieren).

Programma	Overschrijding	Toelichting
P3. Afvalwaterketen en emissies	€ 721.000	Er is sprake van een overschrijding die buiten de bandbreedte van 5% ligt maar die toereikend is toegelicht en op andere wijze binnen de exploitatie is opgevangen.
P5. Omgeving en organisatie	€ 331.000	Er is sprake van een overschrijding die buiten de bandbreedte van 5% ligt maar die toereikend is toegelicht en op andere wijze binnen de exploitatie is opgevangen.

5. Verslaggeving in de jaarrekening

5.1 Algemeen

In boekjaar 2016 is door Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard evenals in voorgaande jaren gerapporteerd met inachtneming van de bepalingen van het Waterschapsbesluit. Bij de bespreking van de managementletter hebben wij u reeds geïnformeerd over het feit dat de eisen aan verslaggeving in 2016 vrijwel ongewijzigd zijn ten opzichte van voorgaand jaar.

5.2 Wet Normering Topinkomens

Op de beloning van de topfunctionarissen van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van toepassing. Het bezoldigingsmaximum voor een topfunctionaris bedraagt in 2016 € 179.000 voor zover deze een dienstbetrekking heeft en € 252.000 (of een uurtarief van € 175 per uur) voor zover deze geen dienstbetrekking heeft.

Voor Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard is alleen de secretaris-directeur, mevrouw M.J.H. van Kuijk, conform artikel 1.1b van de WNT, aangemerkt als topfunctionaris (met dienstbetrekking) voor de WNT. In de jaarrekening zijn de juiste bedragen en een toereikende toelichting opgenomen betreffende de bezoldiging en het dienstverband van mevrouw Van Kuijk.

5.3 Schattingen in de jaarrekening

Om de grondslagen en bepalingen voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het college van dijkgraaf en hoogheemraden zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende posten.

Naar onze mening zijn de door het college van dijkgraaf en hoogheemraden gevormde schattingen redelijk en zijn deze toereikend toegelicht in de jaarrekening. Hieronder is een overzicht opgenomen van de belangrijkste schattingsposten.

Belangrijke schatting	Beoordeling	Toelichting
Levensduur en restwaarde van de vaste activa	Akkoord	De levensduur en restwaarde van vaste activa zoals opgenomen in de jaarrekening stemmen overeen met de door de Verenigde Vergadering vastgestelde Nota Activabeleid. In aanvulling hierop hebben wij vastgesteld dat de schattingen van levensduur en restwaarde van de activa in lijn liggen met de schattingen die gebruikelijk zijn binnen de sector.
Waardering van de vorderingen inzake belastingen: <ul style="list-style-type: none"> • Voorziening dubieuze belastingdebiteuren • Nog op te leggen aanslagen 	Akkoord	De in de jaarrekening opgenomen saldi van de voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren en nog op te leggen aanslagen is in overeenstemming met de RBG tot stand gekomen. Het in de jaarrekening opgenomen saldo stemt overeen met het saldo volgens de opgave van de RBG.

5.3 Schattingen in de jaarrekening (vervolg)

Belangrijke schatting	Beoordeling	Toelichting
Voorzieningen	Akkoord	De in de jaarrekening opgenomen belangrijke voorzieningen betreffen de voorzieningen voor diverse arbeidsgerelateerde verplichtingen. Betreffende de voorzieningen hebben wij vastgesteld dat deze toereikend onderbouwd zijn en zijn gebaseerd op prudente uitgangspunten.

5.4 Informatie in het jaarverslag

De jaarstukken voor boekjaar 2016 bestaan uit het jaarverslag (inclusief de paragrafen en de programmaverantwoording) en de jaarrekening. Conform de gewijzigde wetgeving voor de accountantscontrole hebben wij het jaarverslag onderzocht om vast te stellen of het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening en geen materiële afwijkingen bevat en of het jaarverslag alle informatie bevat die op grond van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Waterschapsbesluit en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

5.5 Conclusie

Wij hebben met de werkorganisatie de aanvaardbaarheid van de gehanteerde waarderingsgrondslagen en de consistente toepassing daarvan besproken. In dit kader komen tevens zaken aan de orde die een significante invloed hebben op de kwaliteit van de jaarverslaggeving, zoals nieuwe of gewijzigde waarderingsgrondslagen, schattingen, beoordelingen en onzekerheden en/of bijzondere transacties. Naar onze mening zijn de door het waterschap gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en juist toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties.

6. Financiële positie en resultaat

6.1 Financiële positie en resultaat

6.1.1 Algemeen

Uit de jaarrekening over boekjaar 2016 blijkt een negatief saldo van de exploitatie van € 2,6 mln. (begroot: € -3,8 mln.). Het eigen vermogen van het waterschap bedraagt ultimo 2016, na de resultaatbestemming, € 32,7 (ultimo 2015: € 35,3 mln.). De voornaamste afname van het eigen vermogen wordt verklaard door de resultaatbestemming van voorgaand en huidig boekjaar en niet door het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

In de jaarrekening is op diverse plaatsen, waaronder pagina 66 tot en met 70, een toelichting opgenomen op het verschil tussen het gerealiseerde resultaat en het resultaat volgens de (gewijzigde) begroting. Wij hebben kennis genomen van deze toelichting en hebben vastgesteld dat deze niet in strijd is met de jaarrekening.

6.1.2 Financiële positie

Gedurende de controle hebben wij met u gesproken over de financiële positie van het waterschap. Daarbij zijn wij met u van mening dat er bij het waterschap sprake is van een goede financiële positie en kasstroom en dat u bovendien voldoende inzicht heeft in de risico's en de wijze waarop die risico's geadresseerd kunnen worden.

In de paragrafen betreffende het weerstandsvermogen en financiering is een toereikende toelichting opgenomen betreffende de genoemde zaken. Verder hebben wij met u gesproken over de mogelijkheid om reserves (weerstandsvermogen) te vormen om de aanwezige risico's en hun kans op voorkomen op te kunnen vangen. Wij zijn met u van mening dat een goede analyse van de risico's en hun kans op voorkomen, met name ten aanzien van verbonden partijen, garantiestellingen, aanbestedingen en renterisico's, wenselijk is om de benodigde omvang van het weerstandsvermogen te bepalen. U heeft reedselijk gegeven van een toereikend inzicht in deze zaken en uw risico's en risicomanagement.

Op basis van de resultaten en de financiële positie van het waterschap hebben wij geen bijzonderheden geïdentificeerd waarvan wij u naar onze mening op de hoogte moeten stellen. Uiteraard bespreken wij bovenstaande bevindingen en opmerkingen graag met u.

7. Overige aandachtspunten

7.1 Onafhankelijkheid

In het verlengde van de verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten, bevestigen wij dat de, naar ons oordeel, onafhankelijke positie in overeenstemming is met de wettelijke en beroepsvoorschriften. Tevens bevestigen wij dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen boekjaar niet is aangetast.

In kalenderjaren 2016 en 2017 hebben wij voornamelijk assurance-dienstverlening voor uw waterschap verricht, bestaande uit:

- Controle van de jaarrekening

In de genoemde kalenderjaren hebben wij tevens een opdracht voor u verricht die niet kwalificeert als assurance-opdracht:

- (Fiscale) advisering omtrent Regeling Vervroegde Uitkering (RVU)

Verder is er geen sprake van aanname of giften van geschenken en /of uitingen van reclame of marketing. Wij zijn sinds 2016 bij uw organisatie betrokken als controlerend accountant. Vanuit onze verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten wordt dit niet aangemerkt als langdurige betrokkenheid bij uw organisatie. Onze onafhankelijkheid is daarom niet in het geding. Er zijn geen (overige) bedreigingen van de onafhankelijkheid.

In onze controleaanpak zijn diverse maatregelen opgenomen die de onafhankelijkheid dienen te waarborgen. Periodiek wordt de naleving van interne en externe onafhankelijkheidsvoorschriften beoordeeld. De leden van ons controleteam moeten verder jaarlijks hun onafhankelijkheid (schriftelijk) bevestigen. Ook hieruit volgt dan wij een onafhankelijke positie hebben ten opzichte van uw waterschap.

7.2 Fraude

Bij de uitvoering van de controle hanteren wij onder andere de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NV COS) 240 "De verantwoordelijkheid van de accountant voor het onderkennen van het risico van fraude in het kader van de controle van financiële overzichten". Fraude kan volgens de definitie in NV COS 240 zowel onttrekking van middelen als verslaggevingsfraude betreffen.

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden is primair verantwoordelijk voor de preventie van fraude. Het college van dijkgraaf en hoogheemraden is verantwoordelijk voor een cultuur van eerlijkheid en ethisch verantwoordelijk gedrag. Zij dient zowel preventieve (voorkomende) als repressieve (ondervangende) beheersingsmaatregelen te nemen om de kans op fraude zo veel mogelijk te beperken, zodat de integriteit van de financiële verslaggeving is gewaarborgd. De Verenigde Vergadering is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Waterschapswet verantwoordelijk voor het uitvoeren van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Tijdens de controle van de jaarrekening inventariseren wij de frauderisico's binnen uw organisatie en beoordelen wij de interne beheersingsmaatregelen die gericht zijn op het voorkomen en ontdekken van fraude. Hiervoor analyseren wij het frauderisico in relatie tot een drietal drijfveren voor frauduleus handelen: a) prikkel en/of druk, b) gelegenheid en c) rationalisatie. Naar aanleiding van deze analyse hebben we voor uw waterschap geen verhoogd risico voor frauduleus handelen geïdentificeerd. De belangrijkste reguliere frauderisico's die wij in het kader van de controle hebben geïdentificeerd zijn:

- Onvolledige verantwoording van de opbrengsten uit belastingen
- Onrechtmatige of onjuiste uitstroom van middelen
- Onrechtmatige of onjuiste toekenning van opdrachten aan leveranciers

Tijdens de controle bleek ons dat binnen uw organisatie reeds de nodige aandacht wordt besteed aan de onderwerpen fraude en integriteit. U heeft aangegeven belang te hechten aan een adequate beheersing van frauderisico's. Hierover hebben wij gedurende de controle enkele malen overleg met u gehad waarbij geen nieuwe frauderisico's of relevante tekortkomingen in de beheersing of risicomangement zijn geïdentificeerd.

Naar aanleiding van onze werkzaamheden hebben wij geen fraude of onregelmatigheden geconstateerd. Volledigheidshalve wijzen wij erop dat onze controle niet specifiek gericht is op het ontdekken van fraude.